

Til døden skiller dem ad

Fattigdom tvinger kvinner fra Øst-Europa til å forlate barn og barnebarn i hjemlandet for å ta vare på italienske eldre. De redder Italias eldreomsorg, men risikerer egen helse og ødelagte familieforhold.

Tekst og foto CHARLOTTE NAGELL

HYGGE: Kvinnene fra Moldova og Ukraina som arbeider som badanter i Italia, møtes ofte i kirken når de har fri på søndager, etterfulgt av kirkekaffe og kaker.

Jeg er alltid her sammen med deg, skatt. Du husker hva jeg har lovet? Jeg skal følge deg helt til reisens slutt.

PLEIER: Halyna fyller varmeflasken til den gamle kvinnen mens hun snakker med datteren på telefon fra Ukraina.

Hjelp! Å, gud! Hjelp! Den gamle kvinnen klynker. Hun ligger godt innpakket i en høyt hevet sykehusseng hjemme i Firenze. Den gamle gjentar bønnen mens raske skritt nærmer seg gjennom korridoren.

Halyna entrer rommet med en varmeflaske i den ene hånda og mobilen i den andre. Hun avslutter samtalen med datteren hjemme i Ukraina og løfter dyna for å plassere varmeflasken under føttene til 88-åringen.

– Jeg var redd du hadde forlatt meg, hvisker den gamle kvinnen. Halyna stryker henne over kinnene, bøyer seg fram og kysser den bleke panna:

– Jeg er alltid her sammen med deg, skatt. Du husker hva jeg har lovet? Jeg skal følge deg helt til reisens slutt.

LITE PRIVATLIV. Halyna arbeider som såkalt *badante* hos den gamle kvinnen, det vil si assistent for en hjemmeboende person som ikke er selvhjulpent. Ordet inntok det italienske språket for fullt på slutten av 1990-tallet og ble offisielt registrert som nyord i 2002. Betegnelsen kommer fra det italienske verbet *badare*, som betyr å ta seg av eller ha omsorg for, og arbeidsoppgavene for en badante spenner fra husarbeid til omfattende pleie av alvorlig syke personer, på døgn- eller timebasis.

Halyna bor hjemme hos kvinnen hun jobber for. Der har hun et rom med en seng og en kommode til tingene sine. Hun steller, kler på, lager mat, vasker

BADANTE. Halyna er én av to millioner utenlandske personer som jobber i italienske hjem.

hus, gir medisiner og er til stede for den gamle 24 timer i døgnet, seks dager i uka. Søndager har hun fri, og dotrene til den pleietrengende kvinnen bytter på å ta seg av moren mens Halyna går til messe i den ortodokse kirken. Den gamle opplever at omsorgen fungerer bedre enn piller:

– Når jeg har Halyna i nærheten, føler jeg meg bedre. Jeg savner henne når hun har fri, sier hun.

EUROPAS ELDSTE. Italia har 60,2 millioner innbyggere og er landet i Europa med flest personer over 60 år, nesten 30 prosent av befolkningen. Det er en av årsakene til at dødstillene i Italia har vært svært høye under koronaepidemien. Flere enn 700 000 italienere gikk bort i 2020, det høyeste tallet siden krigsåret 1944.

Mens den norske velferdsstaten ideelt sett garanterer for hjelpen vi trenger gjennom livet, er velferd tradisjonelt sett knyttet til familien, og spesielt kvinnene, i Italia. Sykehjem blir ofte assosiert med ensomhet, samt det å være forlatt av familien, og eldreomsorg er så godt som fraværende i politikken. Eitersom italienske kvinner har inntatt arbeidsmarkedet, har arbeids- og omsorgsoppgaver i hjemmet blitt delegert til andre. I 2019 brukte italienske familier 15,1 milliarder euro på hjelp i hjemmet.

849 000 personer arbeider i dag med kontrakt som assistenter i italienske husholdninger, men med svart arbeid inkludert, er antallet estimert til å være rundt to millioner. Da landet innførte koronapandemi i mars 2020, og motivet bak enhver forflytning utendørs måtte dokumenteres for å unngå bot,

Under sovjettiden manglet vi frihet, men livet var stabilt. Jeg fulgte forventningene fra samfunnet; giftet meg tidlig, fikk to barn og arbeidet hardt.

førte det til en boom i antall nye kontrakter: 50 000 bare den første måneden, 60 prosent flere enn året før, og en økning på 207 000 totalt i 2020.

BLE GJELDSOFFER. Den gamle kvinnen hadde en stor M for Mussolini på skoleuniformen. Halyna hadde hodet til Lenin. De har begge vært skreddere og fant umiddelbart tonen da Halyna flyttet inn for tre år siden. Da hadde hun allerede arbeidet ti år som badante i Italia, og den gamle kvinnen ble hennes fjerde arbeidsgiver. Fra å ikke kunne et ord italiensk ved ankomst, gjør hun seg nå godt forstått:

– Under sovjettiden manglet vi frihet, men livet var stabilt. Jeg fulgte forventningene fra samfunnet; giftet meg tidlig, fikk to barn og arbeidet hardt. I ferien tok

vi med oss barna på telttur i nærområdet og stekte poteter på bålet om kvelden. Der og da tenkte jeg at bedre kan man ikke ha det!

Etter oppløsningen av Sovjetunionen i 1991, ble de økonomiske forholdene i Ukraina vanskelige. Landet ble seinere kraftig rammet av finanskrisen i 2008, og Halyna endte opp med stor gjeld, som hun måtte dra til Italia for å greie å betale tilbake. Mannen fikk jobb som bygningsarbeider i Tyskland, men døde av hjerteinfarkt kort tid etter.

– Nå jobber jeg for at barna og barnebarna mine skal ha det de trenger, understreker hun.

FAMILIEN BIDRAR. 70 prosent av badantene med kontrakt er immigranter, og 40 prosent kommer som

STOLTHET: Halyna kledd opp i egensydd nasjonaldrakt fra Ukraina.

Hver gang jeg kommer tilbake til landsbyen hvor jeg vokste opp, er det som om sjelen min vil sprenges!

Halyna fra et øst-europeisk land, i hovedsak Romania, Ukraina og Moldova. Ni av ti er kvinner. De fleste badanter har en karriere bak seg i hjemlandet, men sjelden relevant arbeidserfaring eller utdanning innenfor geriatri.

Arbeidsgiverforeningen Domina anbefaler en minstelønn på 953 euro i måneden for ufaglærte badanter som bor på arbeidsplassen og arbeider 54 timer i uka. Bare åtte prosent av de eldre kan betale assistenten av egen lomme, så lønna til badanter er ofte et spleiselag mellom familiemedlemmer. Badanter som har måttet gå i isolasjon i hjemmet til den gamle under koronaepidemien, har kunnet be om et vederlag på 40 euro i døgnet fra det offentlige.

«ITALIA-SYNDROMET». Halyna kom til Italia med minibuss, turistvisum i veska og sommersandaler på føttene. Da den første snøen falt, hadde hun

ikke råd til å kjøpe seg vintersko. Datteren til mannen hun jobbet for, ga henne et par gamle støvletter etter faren. Nå er gjelda betalt, og hjemme i Ukraina har hun et skap fullt av elegante sko fra Italia.

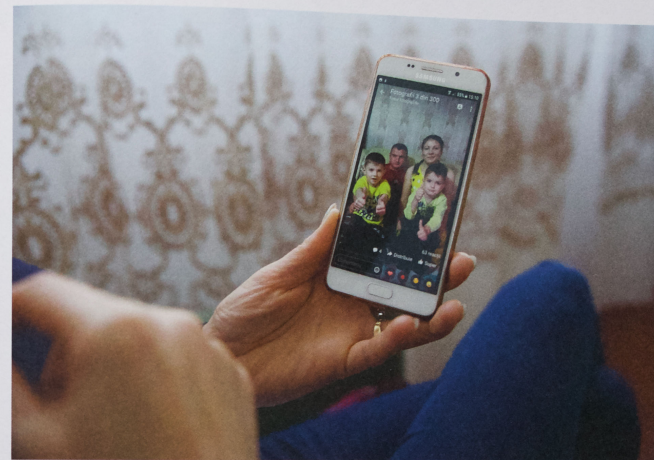
– Hver gang jeg kommer tilbake til landsbyen hvor jeg vokste opp, er det som om sjelen min vil sprenges! Kvinnen jeg jobber for er et godt menneske, men det er tungt å arbeide som badante. Fysisk og psykisk. Jeg er sterk, men over tid er det tøft å leve så nært innpå sykdom, lidelse og død, og samtidig være så langt fra mine nærmeste. Men dette er livet mitt nå, så jeg blir i Italia så lenge helsa holder.

Ifølge sosiolog Francesca Vianello viser studier at 63 prosent av kvinnene som arbeider som badanter, lider av angst og depresjon. De som bor sammen med den hjelpetrengende, rammes hyppigere enn de som bor utenfor arbeidsplassen. Men det er isolasjonen som

INNTEKT: Olga reiste til Italia for å forsørge de to sønnene og ektemannen hjemme i Moldova.

Forste gang jeg kom hjem fra Italia, var den eldste sonnen min redd for meg. Jeg måtte lokke ham til meg med sjokolade.

MOBILMAMMA: 50 000 moldovske barn har foreldre som er tvunget til å arbeide i utlandet på grunn av fattigdom i hjemlandet.

har størst negativ innvirkning, ikke selve arbeidet. Fra psykiatriske institusjoner i Ukraina og Romania er det også rapportert om kvinner som blir innlagt med samme symptomer etter å ha arbeidet som badante i Italia, en tilstand som har blitt kalt «Italia-syndromet».

FORLOT BARNA. Tilstromningen av eks-sovjeterer til Italia tiltok for alvor rundt årtusenskiftet, og nå bor 235 000 ukrainere og 128 000 moldovere lovlig i Italia. Henholdsvis 80 og 68 prosent er kvinner.

Det har utviklet seg et omfattende rutenett for busstrafikk mellom en rekke italienske byer og destinasjoner i Øst-Europa. Selv om lavprisfly har overtatt en stor del av persontransporten, er bussene fortsatt det foretrukne og rimeligste alternativet for å sende varer.

– Jeg sender pasta, parmesan, olje, klær og alt annet som det er vanskelig å få tak i av god kvalitet hjemme, forklarer Olga.

Hun kommer fra Moldova, Europas fattigste land og er badante på femte året hos Oriano i Bologna, eller bestefar som hun kaller ham. Ektemannen og sønnene på seks og åtte år bor i hjemlandet.

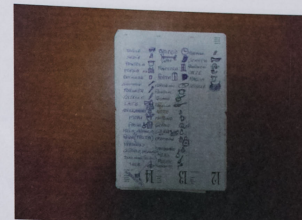
– Første gang jeg kom hjem fra Italia, var den eldste sonnen min redd for meg. Jeg måtte lokke ham til meg med sjokolade, fortsetter hun, og det mørke blikket blir blankt.

50 000 moldovske barn har som hennes én eller begge foreldrene i utlandet og vokser opp hos familie eller venner. I nabolandet Romania er tilsvarende tall 350 000.

NÆRHET: Oriano sier Olga har blitt som et barnebarn. Olga kaller ham bestefar.

Familien betyr alt. Svigerforeldrene mine bodde hos oss da de ble gamle. Vi flyttet hit for å komme nærmere sonnen vår og passe datteren hans da hun var liten.

– Moren min døde da jeg var åtte. Faren min reiste til Moskva for å forsørge brødrene mine og meg. Jeg vokste opp uten omsorg og hadde aldri trodd jeg skulle forlate mine egne barn, men hva skal vi gjøre når det ikke er arbeid å få hjemme?

ØDELAGTE EKTESKAP. Olga flyttet inn da kona til Oriano ble alvorlig syk og pleiet henne helt til det siste. Oriano klarer seg for det meste selv, men Olga har full oversikt over hva slags mat han tåler og passer på at midjemålet holder seg stabilt. Hun vet til enhver tid hvor det lønner seg å handle, sørger for at han har nystørkede klær og får i seg medisiner til riktig tid, men aller viktigst for en sosial fyr som Oriano: Selskapet. Det har aldri streift ham å søke om hjelp fra det offentlige.

– Familien betyr alt. Svigerforeldrene mine bodde hos oss da de ble gamle. Vi flyttet hit for å komme

nærmere sonnen vår og passe datteren hans da hun var liten. Begge barna mine hjelper meg så mye de kan, men er i full jobb. Olga er ikke bare en badante. Hun har blitt som et barnebarn for meg! sier 88-åringen.

Hver formiddag tar Olga i tillegg på seg vaskejobber i blokka. Om ettermiddagen arbeider hun hos en eldre kvinne i nabolaget, men alle måltider og kvelder tilbringer hun sammen med Oriano. På fridagen tar hun gjerne ekstraoppdrag, så det sosiale nettverket er svært begrenset. Mobilen har hun alltid i nærheten, og ektemannen er stadig på tråden.

– Jeg har sett mange ekteskap gå i oppløsning i Moldova, ofte på grunn av sjalusi og alkohol. Mennene tror konene lever det søte liv i Italia, og noen finner seg en ny mann, men de fleste av oss jobber hardt for å gi barna våre en framtid.

FRIDAG: Halyna er til stede for den gamle kvinnen seks dagen i uka. Den gamle savner henne når hun har fri på søndagen.

ØKENDE BEHOV. Gjennomsnittsalderen blant badanter er stigende, halvparten er over 50 år, og tilstrømmingen av yrkesgruppen fra Ukraina og Moldova har flatet ut de siste årene. Kombinasjonen av lave fødselstall og stigende levealder i Italia tilsier imidlertid at andelen eldre i befolkningen bare vil øke framover, og sosiolog Martina Cvajner, forfatter av boka *Soviet Signoras*, understreker at eldreomsorgen ville kollapset uten badanter:

– De siste årene har det kommet flere innvandrere fra Afrika sør for Sahara, men det gjenstår å se om disse vil få innpass i italienske hjem på samme måte. Enhver som har en badante, burde være svært takknemlig. De forlater egne familier for å følge våre gamle til døden. Det er opp til oss å sørge for at de har gode arbeidsforhold og tilgang til psykologisk bistand ved behov. Vi skylder dem en stor takk!

BRÅ AVSKJED: Etter at ALTSÅ besøkte Olga og Oriano, måtte Olga reise hjem til Moldova på grunn av dødsfall i familien. Oriano fikk en ny badante som han er svært fornøyd med, men han har stadig kontakt med Olga på Messenger.

Halyna har ikke vært hjemme i Ukraina eller møtt familien siden pandemien brøt ut. Da ALTSÅ møtte Halyana og den gamle, var det rett for Italia ble stengt ned. I tiden etterpå fortsatte Halyna å gå til messe hver søndag, men hun har unngått sosial kontakt i frykt for å ta med seg smitte hjem til leiligheten. Det siste intervjuet med ALTSÅ ble gjort via telefon.

– Den gamle kvinnen kunne ikke være alene for koronaen kom, så livet mitt har egentlig ikke forandret seg så mye.

Jeg har kun rett på minstepensjon i Ukraina, 70 euro i måneden. Det holder ikke til å betale lys og gass engang.

FELLESSKAP: Den ortodokse kirken er et viktig samlingspunkt for badanter fra Ukraina og Moldova i Italia.

– Har du vurdert å reise hjem?

– Jeg har kun rett på minstepensjon i Ukraina, 70 euro i måneden. Det holder ikke til å betale lys og gass engang, og du husker hva jeg lover den gamle?

– Å følge henne helt til reizens slutt.

– Jeg er ikke en person som bryter løfter. Så jeg blir. Helt til siste stopp.

CHARLOTTE NAGELL er en frilansjournalist som har studert fysioterapi, antropologi, kunsthistorie og italiensk. Oppvokst i Porsgrunn, men treff den store kjærligheten i Italia. Bor på Grünerløkka, og innimellom i en drabantby i Bologna. Liker å dra på besøk til folk, vandre gatelangs og reise rundt med tog i sine to hjemland.

ALTSÅ besøkte Olga og Oriano samt Halyna og den gamle kvinnen i februar 2020. Vi hadde avtalt et nytt besøk, men koronaen satte en stopper for det. Vi har siden hatt kontakt over telefon. Den gamle kvinnen døde i juni i år, 89 år gammel. Halyna har siden jobbet som nattevakt hos en eldre kvinne og tar vaskeoppdrag på dagtid. Hun er sliten og leter etter en ny fulltidsstilling som badante. Olga er fortsatt hjemme i Moldova. Hun har fått en datter og ønsker å vende tilbake til Italia for å bedre kunne forsørge barna, men vet ikke når. Oriano ringer henne jevnlig, men blir godt ivaretatt av sin nye badante, og fyller dagene med å lese og skrive ned livshistorien sin.